

ZASLUŽNI ZA GOSPODARSKI RAZVOJ REGIJE SLAVONIJE I BARANJE (2)

Obitelj Gutmann iz Velike Kaniže (u zapadnoj Mađarskoj na rijeci Kaniži, blizu ušća rijeke Mure u Dravu) utemeljila je krajem XIX. stoljeća poduzeće za preradu drveta iz kojeg je nastao veliki poslovni sustav i naselje (danas grad) Belišće. Salamun Heinrich Gutmann (r. 1806.), vlasnik velikokanižske tvrtke S. H. Gutmann, je 1884. godine od grofa Hillebrand von Prandaua zakupio šumsko zemljište zapadno od Valpova i na tom je mjestu zajedno sa sinovima počeo graditi poduzeća koje je do početka 20. stoljeća postalo jednim od značajnih industrijskih sustava za preradu drveta u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Salamun H. Gutmann i njegova žena Ana Strasser imali su pet sinova i četiri kćeri: Edmunda (r. 1841.) Isidora (r. 1845.), Wilima (r. 1846.), Ladislava (r. 1855.), Alfreda (r. 1857.), Hedwigu, Emmu (r. 1848.), Bertu i Idu, a glavnu ulogu u razvoju industrije za preradu drveta u Belišću imao je Edmund.

Barun EDMUND GUTMANN

Kako je Salamun Heinrich Gutmann u vrijeme osnutka poduzeća i pokretanja proizvodnje u Belišću bio u poodmakloj životnoj dobi, Edmund Gutmann (1841. V. Kaniža – 1918. Belišće) kao najstariji sin preuzima glavnu ulogu u poslovanju novoosnovane kompanije. U tome je posebno imao pomoć braće: Wilima, Ladislava i Alfreda.

Edmund Gutmann je u rodnom mjestu završio srednju školu i glazbenu školu za pianista. Nakon školovanja priključio se očevom poslu, a njegov put slijedila su i ostala braća. Prvi posao koji je dobio bilo je vođenje podružnice obiteljskog poduzeća u Trstu, gdje je trebao osigurati što povoljniji plasman bačvarskih duga, brodskih trupaca, tanina i drugih drvnih proizvoda na strana tržišta – uglavnom za Francusku i Veliku Britaniju. To je rezultiralo i osnivanjem trgovačkog poduzeća sa sjedištem u Beču „Edmund & Izidor Gutmann“ kojega je osnovao zajedno s mlađim bratom Isidorom.



Barun Edmund Gutman (sjedi lijevo) sa braćom: Wilimom, Isidorom (sjede), Ladislavom i Alfredom (stoje).

Imajući u vidu dugoročni razvoj svoje kompanije Gutmanni su kupovali šume, ribnjake i rudnike u Slavoniji, osiguravajući tako poduzeću povoljne uvjete za razvoj i u narednim desetljećima. Uvećanjem svojeg vlasništva Gutmanni su postali vlasnicima najvećeg veleposjeda na području od Pakraca i Virovitice na zapadu do Zemuna i Petrovaradina na istoku. Ukupna površina njihovog posjeda 1901. godine iznosila je 35.023 ha. Za drvenu industriju posebno su važne kupljene šume u Voćinu (49.000 jutara) i u Orahovici (23.000 jutara).

Poduzeće S. H. Gutmann je početkom 20. stoljeća zapošljavalo prosječno 500 radnika, a tijekom ljeta broj zaposlenih dosezao je i do 3000. Poduzeće je posjedovalo ukupno 180 drvo-prerađivačkih strojeva ukupne snage 1600 KS na parni pogon, pokretano s ukupno 20 parnih kotlova. Poduzeće je u to vrijeme raspolagalo i s 9 lokomotiva, 800 vagona i 200 kilometara industrijske željeznice. U poduzeću je 1889. godine puštena u pogon tvornica tanina i bačava. Četiri godine kasnije poduzeće posjećuje Bela pl. Lukacs, ugarsko-hrvatski ministar poljoprivrede, obrta i trgovine koji je bio zadivljen postignutim. Godine 1899. dotadašnja industrijska pruga - koja se protezala od tvrtke do harkanovačko-koškanskih šuma - produžena je do Prandauovca (željezničke stanice između Koške i Normanaca). Priključkom na novoizgrađenu prugu širokog kolosijeka Osijek – Virovitica pruga je preuređena i za javni promet. Godinu dana kasnije počela je s radom i tvornica suhe destilacije drveta, a 1902. i tvornica parketa. Poduzeće širi svoje poslovanje pa se

pored već uhodane prerade i obrade drveta 1906. godine kreće u intenzivnu eksploataciju kupljenih nalazišta kamena u Radlovcu kod Orahovice

Prema *Pallas leksikonu* (iz 1893. godine) tvrtka je bila najveći proizvođač rezane građe u zemlji i u svijetu, a do 1901. godine postalo je najvećim opskrbljivačem željezničkih pragova u Slavoniji. Može se zaključiti da je do 1908. godine poduzeće imalo zaokruženu proizvodnju i proces obrade drvene građe. Tako je tvornica raspolagala s: pilanom, pilanskom ložnicom, remontnom radionicom, tvornicom tanina, tvornicom suhe destilacije drveta, tvornicu parketa, bačvariju, laboratorij, vodnu crpnu stanicu na Dravi, vodotoranj, skladišne zgrade, tvorničku željeznicu, teretnu željezničku stanicu, željezničku ložnicu, željezničku putnu stanicu s robnim magazinom, lampisteraj, stražarnicu i zgradu kantine.

Osim drvene industrije koja je činila okosnicu obiteljskog biznisa Gutmanni se sve više posvećuju i drugim gospodarskim djelatnostima. Na kupljenim imanjima u Voćinu i Orahovici počinju se baviti poljoprivrednom proizvodnjom (Wilim u Voćinu, a Ladislav u Orahovici). Podižu ergelu plemenitih konja i voćnjake s velikom pecarom šljivovice, a pokreću i proizvodnju mineralne vode *Slavonski Evian* (šuma Hercegovac u blizini Orahovice). Za vrijeme Prvoga svjetskoga rata Gutmanni počinju ulagati u zemljoradnju i uzgoj suncokreta. Osnivaju prvu prešaonicu u Slavoniji, a daju značajne poticaje i lokalnom stanovništvu za sijanje suncokreta i otkup uroda.



Pogon poduzeća S.H. Gutman sredinom 80-tih godina XIX. stoljeća

Edmund Gutmann je 1889. godine dobio Viteški red Leopoldova reda zbog kvalitete proizvoda, a zbog ukupnih zasluga za privredni razvoj monarhije 1904. godine zajedno sa svojom braćom Wilimom, Ladislavom i Alfredom te njihovim nasljednicima, od Franje Josipa I. dobiva barunsku titulu s predikatom „de Belišće.“

U braku s Albertinom Wiessachi Wiessanfeld (rodom iz Trsta) Edmund Gutmann je imao dvoje djece: Artura i Evu. Želeći da mu se sin sa suprugom, barunicom Stefanijom, doseli iz Budimpešte odlučio se za izgranju „Palače Gutmann“ (tzv. Paleja), koji je trebao biti dom njegovom sinu Arturu i njegovoj supruzi. No kako se barunica Stefanija nije voljela zadržavati u Belišću, bračni par je radije nastavio život u Budimpešti.

Uspjeh projekta Belišća obitelji Gutmann rezultat je sinergije nekoliko čimbenika. Prvi je bilo stalno ulaganje u tehnološki razvoj poduzeća i ulaganje u usavršavanje proizvodnje. Tako je s vremenom produktivnost u preradi drveta porasla nekoliko puta, a postotak njegove iskorištenosti povećan nekoliko puta. Drugi razlog nalazio se u stalnom ulaganju u sirovinsku bazu kupovinom novih šumskih površina i ulaganjem u širenje proizvodnje. Na taj način Gutmanni su osigurali stabilan i postojan izvor sirovina za svoju proizvodnju čime su mogli osigurati ujednačenu kvalitetu proizvoda kao i stabilne cijene, koje njihova konkurencija na tržištu nije mogla ponuditi. I u konačnici, zahvaljujući poduzetničkim vezama i ugledu koji je obitelj Gutmann gradila generacijama, poduzeće je imalo osigurano tržište za svoje proizvode u europskim i preokceanskim zemljama što je poduzeću omogućilo sigurnost u daljnjem razvoju.

Literatura

1. Frajtag Zdenka, *Gutmanni značajni za razvoj Belišća*, Zbornik 1, Grad Belišće, Gradsko poglavarstvo Grada Belišća, Belišće 2001.

2. Roglić Josip ur., *Kombinat Belišće kao činilac privrednog razvoja*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – centar za znanstveni rad – Osijek, Osijek, 1980.
3. Salajić Milan, *Staro Belišće: kulturno – povijesni vodič*, Ogranak Matice hrvatske u Belišću, Grad Belišće, Belišće, 2012.
4. Volner, Hrvoje, *Drvena industrija Slavonije s posebnim osvrtom na obitelj Gutmann do kraja 1918. godine*, u: Historijski zbornik, Vol. 65. No. 2., Zagreb 2012.
5. Volner, Hrvoje: *Nastanak i političko–upravni odnosi u općini Belišće u razdoblju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*. Scrinia Slavonia, Vol. 12 No. 1, Slavonski Brod 2012.
6. Volner, Hrvoje: *Židovski biografski leksikon* – u tisku.

U Petrijevcima, 18. veljače 2015.

Priredio:
Stjepan Vidaković